

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ В СИСТЕМІ ТЕХНІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ТРЕНІНГУ (TVET) В ЕПОХУ INDUSTRY 4.0

Мандрагеля В.А., доктор філософських наук, професор, професор кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін БІНПО, (м. Біла Церква Київської обл.)

З прийняттям Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. відбулося уточнення деяких термінів. Зокрема, у статті 10 серед складників освіти зазначена професійна (професійно-технічна освіта) [1]. У законодавстві ООН та ЄС існує дещо інше поняття – «технічна і професійна освіта та тренінг» (Technical and Vocational Education and Training – TVET), яке було офіційно прийняте на другому Міжнародному конгресі з технічної та професійної освіти, що відбувся в Республіці Корея 1999 р. Іноді в офіційних документах цих організацій використовується більш скорочена аббревіатура – Vocational Education and Training – VET.

У 1989 р. ООН прийняла Конвенцію про технічну та професійну освіту, визнаючи, що її розвиток має сприяти збереженню миру та порозуміння між країнами. У 1992 р. У світі була започаткована мережа UNEVOC (придумане слово, що поєднує «UNESCO» та «VOCational education»). На Генеральній конференції ЮНЕСКО у 1999 р. ухвалено резолюцію про створення міжнародного центру з TVET, з центром у Бонні (Німеччина), церемонія відкриття якого відбулася у квітні 2002 р.

В межах ЄС з 1975 р. існує Європейський центр з розвитку професійної освіти (European Centre for the Development of Vocational Training – Cedefop). Аббревіатуру Cedefop взято від французької назви «Centre Européen pour le Développement de la Formation Professionnelle». Це агентство ЄС, штаб-квартира якої знаходиться у місті Салоніки (Греція), підтримує розвиток європейської професійної освіти.

Зазначені міжнародні організації здійснюють системну діяльність в удосконаленні змісту, форм та методів TVET з урахуванням нових вимог Industry 4.0. Вони аналізують трансформацію ринків праці, визначають нові тренди й перспективи розвитку професійної освіти та тренінгу тощо. У жовтні 2021 р. ЮНЕСКО прийняла чергову стратегію розвитку TVET на період 2022-2029 рр. [2]. У попередній стратегії (2016-2021 рр.) визначилося три пріоритетні сфери: сприяння зайнятості молоді та підприємництву, просування рівності та гендерної рівності та сприяння переходу до зеленої економіки та сталого суспільства. У діючій стратегії зазначені дві довгострокові тенденції: цифровізація та перехід до сталого розвитку, які стали ще більш помітними через пандемію COVID-19.

Велике занепокоєння викликає зайнятість серед молоді. Зокрема, у 2019 р. 31% молодих жінок і 14% молодих чоловіків у всьому світі не були працевлаштовані, не навчалися чи не проходили навчання. Дуже багато з них потрапили в пастку вразливої зайнятості на низькокваліфікованих роботах або погоджувалися на роботу, для якої вони мали надмірну кваліфікацію та недостатню оплату. Внаслідок цього 12% зайнятої молоді жили в умовах крайньої бідності (нижче 1,90 дол. США на день), що вдвічі більше, ніж серед дорослих [3].

Відповідно до прогнозів (до початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну) глобальне економічне відновлення очікувалося в межах 6% у 2021 та 4,9% у 2022 р. Значні сподівання покладалися на прискорення технологічних змін: оцифровка, автоматизація, поява п'ятого покоління технології мобільного зв'язку (5G) і швидкий прогрес у сфері штучного інтелекту. У стратегії також відмічається такий феномен як динамічне зростання неформальної зайнятості. Вона залишається поширеною, становлячи 61% загальної зайнятості (включаючи сільське господарство) у світі, 68% в АТР та в арабських державах і до 86% в Африці на південь від Сахари [4].

На TVET значний вплив матимуть демографічні тенденції. На глобальному рівні перехід від високої народжуваності та смертності до низької триває, а зростання населення значно сповільнилося до 0,98% на рік у 2020–25 рр. Також зазначається, що світ не йде по шляху пом'якшення зміни клімату, зупинки втрати біорізноманіття, відновлення екосистем або зменшення забруднення.

На систему VET в країнах ЄС потужно вплинули Рекомендації Ради ЄС від 24 листопада 2020 р. [5]. Вони спираються на повідомленнях Європейської комісії щодо європейської зеленої угоди (2019 р.), сильної соціальної Європи щодо справедливих транзитів (2020 р.), нової індустріальної стратегії для Європи (2020 р.), стратегії МСП для сталої та цифрової Європи (2020 р.), стратегії гендерної рівності (2020 р.), бюджетного плану відновлення Європи (2020 р.) тощо.

Спираючись на пріоритети розширеного європейського співробітництва у сфері професійно-технічної освіти та навчання (Копенгагенський процес), прийняті як резолюція Ради ЄС від 19 грудня 2002 р., вони заклали основу глобального бачення модернізації професійної освіти та навчання. Слід зауважити, що Рекомендації Ради ЄС від 15 березня 2018 р. щодо Європейських рамок якісного та ефективного учнівства European Framework for Quality and Effective Apprenticeships визначили 14 ключових критеріїв, які держави-члени та зацікавлені сторони повинні використовувати для розвитку якісного та ефективного учнівства, забезпечуючи як розвиток професійних навичок, так і особистий розвиток підмайстри. У 2020 р. відбулося їх уточнення та конкретизація. Були визначені наступні цілі та пріоритети:

- професійно-технічна освіта та тренінг швидко адаптуються до змін ринку праці;
- гнучкість і можливості прогресу є основою професійної освіти та тренінгу;

- професійно-технічна освіта та тренінг є рушійною силою для інновацій та зростання та готують до цифрових і зелених переходів і професій, які користуються високим попитом;
- професійна освіта та тренінг є привабливим вибором, який базується на сучасному та цифровому забезпеченні навчання / навичок;
- професійна освіта та тренінг сприяють рівності можливостей;
- професійна освіта та підготовка мають бути підкріплені культурою забезпечення якості.

Цілеспрямовану діяльність щодо підвищення якості TVET проводить Cedefop. Тільки у 2022 р. вони випустили понад 20 аналітичних записок, доповідей, порівняльних і статистичних матеріалів. Одним з таких прикладів є праця 2022 р. «Майбутнє професійної освіти та тренінгу. Том 1. Зміна контенту та профілю VET: епістемологічні виклики та можливості» [6]. Дослідження спрямоване на виявлення та опис змін у тому, як знання, навички та компетенції диференціюються в навчальних програмах, а також як навчання організовано на різних навчальних майданчиках: у класах, майстернях чи лабораторіях, а також на робочих місцях. Ключовим питанням проекту було: як змінився баланс між професійними навичками, загальними предметами та трансверсальними навичками з часом.

Загалом, у нормативних, регламентуючих та довідкових документах щодо кваліфікацій та програм TVET все більше спостерігається тенденція до того, що трансверсальні навички стають все більш помітними. Однак вони виражаються в різноманітних формах і, наприклад, або включаються до загальної освіти чи професійно-технічних досліджень, або опосередковано охоплюються, напр. через підходи/методи навчання. Незважаючи на цю загальну тенденцію, існує багато систем, де трансверсальні навички не позначаються спеціально, і важко визначити їхній масштаб. Однак, можна стверджувати, що акцент

на трансверсальні навички може бути як ознакою професійної або загальнонаукової сфери, залежно від типу навичок

Список літератури

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. UNESCO Strategy for TVET (2022-2029) URL.: https://en.unesco.org/sites/default/files/unesco-strategy-for-tvet_2022-2029-discussion-document-en.pdf
3. ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition. 21 January 2021. URL.: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf
4. ILO. 2018. Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Picture. URL.: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--dcomm/documents/publication/wcms_626831.pdf
5. COUNCIL RECOMMENDATION of 24 November 2020 on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience (2020/C 417/01). URL.: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020H1202\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020H1202(01))
6. The future of vocational education and training in Europe Volume 1 The changing content and profile of VET: epistemological challenges and opportunities. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 134 pp.